

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sandra Poredoš

Nasilje in zloraba žensk v družini

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sandra Poredoš

Mentorica:izr. prof. dr. Alenka Švab

Nasilje in zloraba žensk v družini

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

ZAHVALA!

*Zahvaljujem se mentorici za strokovno vodstvo in vsem, ki ste pripomogli k nastanku
diplomskega dela.*

Nasilje in zloraba žensk v družini

V patriarhalni kulturi je ženska podrejeni/drugi spol. Ta vloga ji je dodeljena skozi religijsko-kulturni diskurz, ki je zaradi svoje samoumevnosti tako problematičen. Ta ima svoje korenine v kulturni konstrukciji moškega in ženskega spola, kjer je moškemu dodeljena moč. Nasilje nad ženskami v družini je zasidrano kot problem zasebne sfere posameznice, kamor naj se ne bi nihče vtikal in za kar si je (verjetno) sama kriva. Takšna in podobna prepričanja so še vedno prevladujoča in v tem je glavni problem. Formalno pravno je Slovenija z ZPND 2008 in opredelitvijo Nacionalnega programa 2009-2014 končno začrtala smernice urejanja področja družinskega nasilja, daleč pa je od dejanskega uresničevanja, s čimer kaže visoko stopnjo tolerance do nasilja nad ženskami v družini. K temu so največ pripomogle ženske NVO, ki od 80. let prejšnjega stoletja edine pri nas aktivno delujejo na tem področju. Na temo nasilja v družini obstajajo različne teorije, ki opredeljujejo biološke, socialne in psihološke dejavnike nasilja in alkohol, kot poseben dejavnik le tega. Ženske nasilje prenašajo v veliki meri zato, ker nasilja ne prepoznajo, saj se ta pojavlja v raznih oblikah. Le redke raziskave so bile narejene in sicer Nasilje nad ženskami in kako doseči ničelno toleranco, ki se nanaša na analizo nasilja v publikacijah med 1998 in 2003, empirična raziskava 2005 o pojavnosti nasilja v družini in 2010 nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in partnerskih odnosih.

Ključne besede: ženska, nasilje v družini, zakonodaja, patriarhalna kultura, NVO.

Domestic violence and abuse against women

In patriarchal culture woman is inferior to man. This role is given to her through religious-cultural discourse, and it is problematical for its obviousness. It has its roots in cultural construction of male and female gender and it is constructed that male possesses the social power. Domestic violence against women is presented as a private problem and if so, as her own fault. This and similar beliefs are still predominant and this is the main problem. With domestic violence prevention law 2008 and National program 2009-2014 formally and legally Slovenia outlined the guidelines and goals in domestic violence prevention and programs, but it is far from practice, which shows its high tolerance towards violence against women in general. NGOs women organisations have contributed the most, while they have been the only active since the 80. with prevention, education and help programs. There are many theories regarding domestic violence which define biological, social, psychological factors and alcohol as a special one among them. Women put up with violence because they do not recognize it as one, while it appears in different forms. Rare researches have been done and we point out three of them. 2003 research is based on publication analysis, 2006 empirical research about domestic violence incidence and the last one, done in 2010 regarding violence in intimate relationships.

Key words: woman, domestic violence, legislation, patriarchal culture, NGOs.

VSEBINSKO KAZALO

VSEBINSKO KAZALO	5
1 UVOD	6
2 PATRIARHALNA KULTURA	7
3 ZAKONSKA UREDITEV PROBLEMATIKE NASILJA V SLOVENIJI	9
3.1 Zakonska ureditev nasilja v družini v Republiki Sloveniji do leta 2008.....	9
3.2 Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014 (Nacionalni program).	10
3.3 Razkorak med teorijo in prakso.....	12
3.4 Policija.....	13
3.5 Centri za socialno delo (CSD).....	14
3.5.1 Zakonske podlage za delo CSD	14
3.5.2 Delo CSD na področju nasilja nad ženskami v družini	15
3.5.3 Uporaba različnih pristopov in modelov v socialnem delu	15
3.6 Medinstitucionalno sodelovanje in izobraževanje strokovnjakov.....	17
3.7 Pravosodje	17
4 NEVLADNE ORGANIZACIJE	19
4.1 Nastanek in funkcija NVO	19
4.2 Prakse dela NVO	20
5 RAZLIČNI VIDIKI NASILJA IN ZLORAB	22
5.1 Vrste nasilja.....	23
5.2 Ženska in cerkev.....	24
5.3 Alkohol in nasilje	25
5.4 Dejavniki tveganja za nasilje pri žrtvi, storilcu in v družini	27
5.5 Razlogi, zakaj ženska ostane v zlorablajočem se odnosu	27
5.6 Poti iz nasilja	28
6 PROBLEMATIKA NASILJA V SLOVENIJI	30
6.1 Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco 1998 – 2003	31
6.2 Raziskava nasilje v družinah v Sloveniji.....	31
6.3. Nacionalna raziskava o pojavnosti nasilja v zasebni sferi in partnerskih odnosih.....	33
7 ZAKLJUČEK	37
8 LITERATURA	38

1 UVOD

Namen in cilj diplomskega dela sta raziskati področje nasilja in zlorab nad ženskami v družini v Sloveniji in podrobneje pogledati problem s stališča patriarhalne kulture, zakonske ureditve in dela državnih institucij, nevladnih ženskih organizacij, pomembne vidike nasilja in zlorab, ter raziskave, ki so bile narejene. Diplomska naloga je teoretična in temelji na metodi analize sekundarnih virov.

V slovenski kulturi, ki je patriarhalna in v kateri je globoko zasidrana katoliška miselnost, obstaja tradicionalna delitev spolnih vlog, kjer je ženska nasproti moškemu podrejena. Problem nasilja nad ženskami v družini dolgo časa ni bil prepoznan kot družbeno/kulturno, temveč kot problem zasebne sfere, kamor se ne želi nihče vtikati, kar kaže na veliko toleranco do nasilja nad ženskami. To se jasno vidi v ignoranci države pri dosednji zakonski (ne)ureditvi področja nasilja v družini, saj smo šele leta 2008 dobili Zakon o preprečevanju nasilja v družini, manjka pa tudi učinkovita mreža strokovnjakov. Nevladne ženske organizacije že več kot 20 let delujejo na področju ozaveščanja, izobraževanja in pomoči ženskam – žrtvam nasilja v družini in so glavne zaslužne za postopno reševanje tega problema. Na temo nasilja v družini obstaja več teorij, ki razlagajo različne dejavnike tveganja za nasilje, pri povzročitelju in žrtvi, kamor spada tudi alkohol kot pogosto napačno interpretiran »vzrok« za nasilje. Narejene so bile redke raziskave, vse pa dokazujejo, da so v veliki večini žrtve nasilja ženske, povzročitelji pa moški ter, da je pojavnost nasilja za domačimi stenami ogromna. Nasilje se pojavlja v različnih oblikah, kot psihično, telesno, spolno in ekonomsko, razen telesnega pa druge oblike še pre pogosto niso prepoznane kot nasilje.

2 PATRIARHALNA KULTURA

Temelj za razumevanje vloge družbene resničnosti obeh spolov, je kultura. Beseda kultura izhaja iz latinskega »colere«, kar pomeni vzgajati (Eriksen 2009, 12). Kultura obstaja kot zgodovinsko in družbeno konstruirana in pomembno je vprašanje o producentih, oblikovalcih razlag kot sestavin kulture, o tem kakšen je njihov družbeni položaj v hierarhiji moči in kakšni praktični potenciali so vključeni v razumevanje posameznikov, ki so v stalnih medsebojnih odnosih. Iz stališča vprašanja producentov pa kultura ne obstaja na nevtralen način glede na dvospolno sestavo družbe, temveč kot moško dominirana, androcentrična kultura, v kateri je objektivna resničnost izenačena z moškim (glej Jogan 1990).

Definicije posameznika se konstantno opirajo na pare tipa: subjekt-objekt, razum-čustvo, kultura-natura. Polariziranje v dodeljevanju pomenov pa zagotovo ni naključno, temveč ga lahko razumemo kot pojasnjevalni pripomoček v produkciji smiselnosti, ki korenini v asimetriji moči. Cilj je konstruiranje občega kulturnega koda, kjer gre za vprašanje obče smotrnosti, ki je nevprašljiva. V kulturi, ki je prevladovala v preteklosti se je polarno pripisovanje lastnosti spoloma stekalo v to, da so bile ženskemu spolu dodeljene tiste lastnosti, ki družbeno niso imele takšne veljave kot moške lastnosti – vse, kar je bilo dodeljeno ženskemu spolu, je definiralo ženske kot drugorazredna bitja (Jogan 1990, 46-47).

Ženska je prek materinske vloge, zaradi svoje reproduktivne funkcije subjekt ujet med naravo in kulturo. V temelju funkcioniranja zasebnosti je ključno nespremenjeno ravno materinstvo in prek te vloge definirana ženska družbena vloga (gre za primarno in ekskluzivno identifikacijo ženske z materinstvom). Med drugim tudi zato, ker je materinstvo najbolj vezano na naravo (glej Švab 2001). Ženske se zaradi svoje »biološke narave« pogosto opisuje kot pasivne in čustvene (šibke v fizičnem in psihičnem smislu), moške pa kot aktivne in racionalne. Razlike med moškimi in ženskami pojasnjujemo s temi stereotipnimi predstavami, ki jih napačno pripisujemo biološkim značilnostim, ne pa različni socializaciji enih in drugih. Dejstvo pa je, da se razlike v socializaciji začnejo še pred rojstvom otroka.

»Klasična seksistična androcentrična opredelitev moške vloge je, da je skrbnik družine (in njen predstavnik v javnosti), s čimer je tudi določeno njegovo gospodovanje nad ženo (in otroki)« (Jogan 2006). Ženska identiteta je definirana s pripadnostjo moškemu (očetu, možu), vendar nujno zapolnjena s posebnimi lastnostmi (pomoč moškemu in nasprotnost moškim lastnostim) in ustreza vprašanju »čigava je«? Ženski torej ni priznana njena svojska identiteta,

pač pa je ženska razumljena kot objekt, kar vključuje odnose moči. Družina je edini prostor v katerem se more dejansko ali v substitucijski obliki uresničevati vse življenje in delovanje žensk. »Ženska identiteta kot na družino zožena družbenost – z vključeno moško dominacijo – je tako samoumevna, kot je samoumevna na javnost razširjena družbenost pri moških (omejena samo po merilih socialnega položaja)« (Jogan 1990, 51).

Glede ženskega nastopanja v javni sferi se slišijo kritike v smislu, da emancipiran nastop žensk v javnosti povzroča zanemarjanje družine, skrbi za druge, kar naj bi bila primarna domena žensk. Takšne kritike ocenjujejo težnjo žensk po samorazvoju, kot znak njihovega egoizma. Tovrstni očitki pa prihajajo tudi od žensk samih, ne le od moških. Zdi se, da je za ženske primarnost odnosov z drugimi ljudmi, vezanost na druge, neločevanje sebe od drugih, konstitutiven problem identitete. Pripravljenost žensk na samožrtvovanje je stalno prisotna dispozicija. Zato je za ženske problem, kako uresničiti težnjo po samouresničenju, po samorazvoju (Ule 1993, 205).

»Ker so po družbenem stereotipu ženske domesticirane, se stališče o ženskah kot ljudeh nenehno prepleta z umevanjem njihove družbene drugačnosti od moških: ženske so gospodinje« (Oakley 2000, 74). Vloga gospodinje je umeščena v zakon, zato je gospodinjenje ekonomsko odvisna zaposlitev. V osnovi delo gospodinje ni priznано kot pravo delo, saj za to ne dobi plačila ali plače, nima nobene pravice do denarnih nadomestil, ni zavarovana in potemtakem ne dela. Gospodinjsko delo je manjvredno delo. Njegova vrednost izhaja iz tega, kdo to delo opravlja, seveda ženske (glej Oakley 2000).

Tako kot gospodinjsko delo pa žensko delo na urejanju čustvenega vzdušja v družini, postane neskončna, nikoli dovršena naloga, ki zahteva trajno samoodrekanje. Še več, ženska moč sloni prav na njihovi pripravljenosti za nesebičnost (brez-sebnost). »Temelj ženske materinske moči je njena nesebičnost. Ženska je močna, v kolikor se razdaja in živi za druge, njeno prihajanje k sebi je njeno razdajanje za druge« (Bruckner v Ule 1993, 225).

3 ZAKONSKA UREDITEV PROBLEMATIKE NASILJA V SLOVENIJI

Nasilje v družini se pojavlja ne glede na socialno-ekonomski položaj, spol, starost, etnično pripadnost in druge osebne okoliščine družinskih članic in članov (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanju nasilja v družini 2009-2014). Do nedavnega nasilje v družini sploh ni bilo opredeljeno kot samostojno kaznivo dejanje. Nekaj predpisov se je navezovalo na različne segmente nasilja v družini, vendar je bilo do sprejetja Zakona o preprečevanju nasilja v družini leta 2008, pravno področje črna luknja. Statistika dokazuje, da so nasilju v družini bistveno pogostejše izpostavljene ženske. Nasilje nad ženskami v družini je splošni družbeni problem, saj posega v temeljne človekove pravice.

3.1 Zakonska ureditev nasilja v družini v Republiki Sloveniji do leta 2008

V politični sferi se je problem nasilja v družini prvič pojavil v letu 1997, med razpravo amandmajev h kazenskem zakoniku (KZ) in zakonu o kazenskem postopku. Takrat je bilo vprašanje družinskega nasilja obravnavano kot večja kršitev, 1998-tega pa je bil določen odlok o prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi¹, kot alternativa odvzemu prostosti. Marca 1999 je bilo nasilje v družini z 299 členom KZ definirano kot kaznivo dejanje (Medarić 2010). Pomemben prispevek na področju nasilja nad ženskami v družini je imelo sprejetje člena v KZ 1999, ki je dal sodišču pooblastilo, da odstrani povzročitelja nasilja iz mesta skupnega bivanja, v kolikor je to potrebno, da bi se preprečilo družinsko nasilje. Na primer, to je omogočalo ženskam – žrtvam nasilja, da ostanejo na kraju bivanja, med samim procesom ločitve. Leta 2001 je bil na Ministrstvu RS za delo, družino in socialne zadeve ustanovljen strokovni svet za problematiko nasilja nad ženskami, ki pomeni začetek povezovanja vseh vladnih in nevladnih organizacij, z namenom postaviti ogrodje systemskega pristopa k problematiki nasilja nad ženskami. V letu 2002 je bil pomemben preobrat v javni razpravi, zaradi spremembe prenosa pozornosti z žrtve na storilca nasilja, možnosti odstranitve nasilneža iz skupnega prebivališča in veljavnosti prepovedi približevanja – v kolikor obstaja možnost ponavljanja dejanja (Gotnar in Veselič 2004, 3-4).

Državni zbor je 31.3.2006 sprejel Resolucijo o nacionalnem programu socialnega varstva od 2006 do 2010 (Ur. l. RS 39/2006). Pomen omenjene Resolucije je bil predvsem v opredeljevanju nacionalnih ciljev socialnega varstva in strategij za njihovo doseg.

¹ Pravilnik o prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi (Ur. l. RS 95/2004) je stopil v veljavo v letu 2004 in vključuje prepoved približevanja določenemu kraju kjer je žrtev: prebivališče, služba, šola in lokacije, ki bi jih lahko obiskala čez dan.

Obravnavanje žrtev nasilja v družini Resolucija izrecno ne omenja v okviru nobene strategije, večkrat pa navaja delo z žrtvami nasilja, kamor sodijo nedvomno tudi ženske žrtve nasilja v družini (Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva od 2006 do 2010).

Leta 2007 je bil podan predlog Zakona o preprečevanju nasilja v družini (Ur. l. RS 16/08), ki je začel veljati prvega novembra 2008². Po Zakonu o preprečevanju nasilja v družini je nasilje vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu oziroma zanemarjanje družinskega člana. Gre za vprašanje zlorabe družbene moči, potrebne po prevladi in nadzorovanju ene osebe nad drugo. Tovrstni vedenjski vzorci so posledica neenakomerne porazdelitve moči med spoloma. Nasilje v družini je pogosto v razmerjih, v katerih ga dovolijo ali celo jemljejo za družbeno sprejemljivo vedenje.

Zakonu o preprečevanju nasilja v družini podrejeni predpisi³ so:

1. Pravilnik o sodelovanju organov ter delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (Ur. l. RS 31/2009).
2. Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014 (ReNPPND0914).
3. Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno izobraževalne zavode (Ur. l. RS 104/2009).
4. Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini (Ur. l. RS 25/2010).
5. Pravilnik o pravilih in prestopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti (Ur. l. RS 38/2011).

3.2 Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014 (Nacionalni program).

Na podlagi 11. člena Zakona o preprečevanju nasilja v družini - Uradni list RS 16/08, je Državni zbor RS na seji dne 27. maja 2009 sprejel Resolucijo o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014. Nacionalni program je strateški dokument, ki

² Ta zakon določa pojem nasilja v družini, določa vlogo in naloge državnih organov, nosilcev javnih pooblastil, izvajalcev javnih služb, organov samoupravnih lokalnih skupnosti in nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini ter določa ukrepe za varstvo žrtev nasilja v družini (Ur.I. RS 16/2008).

³ Za preprečevanje nasilja v družini in za varstvo ter pomoč žrtvi se poleg ukrepov, ki jih določa ta zakon, uporabljajo tudi ukrepi, določeni z drugimi zakoni in na njihovi podlagi izdanimi predpisi (Ur.I. RS 16/2008).

določa cilje, ukrepe in ključne nosilce politik za preprečevanje in zmanjševanje nasilja v družini v Republiki Sloveniji od 2009 do 2014.

Temeljna cilja tega dokumenta sta:

1. Povezati ukrepe različnih resorjev in zagotoviti učinkovite dejavnosti za zmanjšanje nasilja v družini in sicer na ravni njegovega prepoznavanja in preprečevanja.
2. Konkretna naloga in dejavnosti za doseganje ciljev in izvajanje posameznih ukrepov bodo opredeljene v akcijskih načrtih, ki bodo izdelani vsaki dve leti, ter bodo natančno določali časovne roke in izvedbene načine. Eden pomembnih ciljev nacionalnega programa je dvig splošne občutljivosti za problematiko nasilja v družini.

Ustava Republike Slovenije⁴ je temeljni akt za pripravo nacionalnega programa. Po ustavi ima vsakdo pravico do osebnega dostojanstva in varnosti, zagotovljena je nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti in osebnostnih pravic. Neposredno pravno podlago za sprejetje nacionalnega programa je Republika Slovenija dobila z Zakonom o preprečevanju nasilja v družini. Čeprav raziskave kažejo, da so najpogostejše žrtve nasilja v družini ženske in otroci, pa se nacionalni program ne omejuje samo na njihovo varstvo, temveč tudi na varstvo moških žrtev, nasilje nad starejšimi družinskimi člani ter zlorabe nad osebami z gibalnimi, senzornimi in intelektualnimi ovirami (Rezolucija o nacionalnem programu preprečevanju nasilja v družini 2009-2014).

Leta 1993 je Generalna skupščina ZN sprejela Deklaracijo o odpravi nasilja nad ženskami, prvi mednarodni instrument človekovih pravic, ki se ukvarja izključno z vprašanjem nasilja nad ženskami. Nasilje se dogaja v družini⁵ in v družbi na sploh⁶. Nasilje moških nad ženskami je bil dolgo časa neviden pojav, a je v sedemdesetih in osemdesetih letih v zahodnih državah postal viden. Zlasti ustanavljanje zatočišč, nevladnih ženskih organizacij in svetovalnic za ženske, ki želijo sebe in svoje otroke obvarovati pred spolnim nasiljem in je prineslo v domove sporočilo, da je takšno nasilje kršitev posameznikove celovitosti. Do takrat je bilo namreč razumljeno kot zasebni socialni in ne temeljni družbeni problem.

⁴ Ustava opredeljuje Republiko Slovenijo kot demokratično, pravno in socialno državo, ki zagotavlja uživanje in uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin vsem, ne glede na narodnost, raso, spol, vero, politično in drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino (Ustava, Ur. l. RS 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04 in 68/06).

⁵ Nasilje v družini, spolno pohabljanje, poškodovanje spolnih organov, kastracija

⁶ Posilstvo, spolni napad, spolno nadlegovanje, suženjstvo v gospodinjstvu, prisilna prostitucija, trgovina z ženskami in otroki, seksualni turizem.

Republika Slovenija se je zavezala, da bo spoštovala Splošno deklaracijo človekovih pravic, Akt o nostrifikaciji nasledstva glede konvencij Organizacije združenih narodov (Ur. l. RS 35/92 in MP 9/92), Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (CEDAW, Ur. l. SFRJ – MP 11/81), Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Ur. l. RS 33/94, Ur. l. RS – MP 7/94), Evropsko socialno listino (Ur. l. RS 24/99 in 7/99), ter Evropsko konvencijo o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja in kaznovanja (Ur. l. RS – MP 1/94). Države, ki dovoljujejo, da kršitve človekovih pravic v zasebni sferi niso obravnavane in kaznovane, kršijo dolžnost ščititi človekove pravice, ki izhajajo iz mednarodnega prava.

Na konvencijo Združenih Narodov o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk se nanaša sklep Vlade Republike Slovenije: 56000-1/2008/3, z dne 24. decembra 2008, s katerim je bilo pristojnim ministrstvom in vladnim službam naloženo, da preučijo priporočila Odbora za odpravo diskriminacije žensk ter sprejmejo ukrepe za njihovo pravočasno in učinkovito uresničevanje. Nedavno je bila pri Svetu Evrope ustanovljena skupina strokovnjakov za uresničevanje in nadaljevanje priporočila iz leta 2002, ki obravnava vse vidike nasilja nad ženskami, vključno s spolnim. Začela se je pripravljati konvencija Sveta Evrope o ukrepih proti nasilju nad ženskami v družini. V državah članicah Evropske unije je razmeroma malo zakonov, ki se ukvarjajo neposredno z nasiljem v družini (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanju nasilja v družini 2009-2014).

3.3 Razkorak med teorijo in prakso

Ker je področje pravnih predpisov nasilja nad ženskami v družini in nasilja v družini nasploh šele v povojih, bo potreben čas za njegovo dejansko uresničitev. Predpise je lažje zapisati, kot pa jih udejanjiti v praksi. Pravni predpisi so nujna osnova za možnosti sprememb in pravna pravila ki urejajo nasilje v družini, morajo biti čim jasnejša, usmerjena v takojšnji fizični in ločitvi žrtve od povzročitelja in morebitni odstranitvi tega iz skupnega gospodinjstva. Pomembna je tudi uvedba nadzora izvajanja ukrepov. Sistemskost obravnavanja nasilja v družini je prijem, naravnani k celovitemu pregledu pristojnosti in učinkovitem sodelovanju različnih institucij. Eden večjih problemov v razviti družbi je nedosledno izvajanje veljavnih zakonov ali priporočil oziroma velik razkorak med zakoni in njihovim izvajanjem. Poleg samih sprememb zakonodaje je državam v velik izziv prav zagotavljanje njenega učinkovitega izvajanja. Kot dober ukrep se je izkazala ustanovitev posebnega organa v

Avstriji – intervencijskih centrov za preprečevanje nasilja v družini⁷. Intervencijski center kot nevladna organizacija tesno sodeluje z državnimi organi (predvsem s policijo), ki zagotavljajo pomoč osebam z izkušnjo nasilja in tako pripomorejo k izvajanju ukrepov, ki se nanašajo na pravice žrtev nasilja. Druga funkcija, ki jo ti centri opravljajo, je pomoč in podpora žrtvam med samim sodnim procesom (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanju nasilja v družini 2009-2014).

3.4 Policija

Edini organ, ki je do sprejetja Zakona o preprečevanju nasilja v družini zbiral uradne podatke na tem področju, je bilo Ministrstvo za notranje zadeve – Policija. Ukrepanje policistov pri posredovanju zaradi nasilja je kompleksno. Prvič zato, ker družina v vseh svojih oblikah pripada zasebni in hkrati javni sferi. Državni poseg mora zato spoštovati pravico do zasebnega življenja. Drugič, ker je nasilje v družini trdno zakoreninjeno v tradicijah patriarhalne slovenske skupnosti (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanju nasilja v družini 2009-2014). Od leta 1999 policija pri vsakem zaznanem kaznivem dejanju opredeli tudi razmerje med povzročiteljem in žrtvijo nasilja. Iz podatkov⁸ je razvidno, da število zabeleženih oziroma prijavljenih dejanj strmo narašča. Razlog je najbrž večja ozaveščenost in pozornost javnosti, ne pa več nasilja v družini. Leta 2002 je bilo kar 69 % vseh nasilnih dejanj nad žensko v družini, zabeleženih pri policiji, povzročenih s strani intimnega partnerja (Černič Istenič in Kneževič 2003). V zadnjem obdobju se namreč veliko govori o nasilju, poudarja se nedopustnost takih dejanj, organizirane so številne konference in mediji o tem izčrpno poročajo. V skladu z naraščanjem števila kaznivih dejanj nasilja v družini, narašča tudi število osumljencev in žrtev (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanju nasilja v družini 2009-2014). Če ob zaznanih primerih nasilja v družini kot kaznivega dejanja upoštevamo še nasilje v družini kot prekršek, pa ugotovimo, da se je od leta 1997 do 2007 število primerov nasilja v družini, zaznano s strani policije, povečalo za kar 73 % (Predlog zakona o preprečevanju nasilja v družini, 2007).

⁷ Ti dajejo žrtvam nasilja v družini pomoč in podporo ter povezujejo vse vključene stranke – policijo, sodstvo, organizacije za mladostnike, zavetišča za ženske idr. ...

⁸ Tako je zaznala 1502 kaznivih dejanj nasilja v družini v letu 2000, 1952 v letu 2001, 2224 v letu 2002, 2837 v letu 2003, 2607 v letu 2004, 3009 v letu 2005, 2999 v letu 2006 in 4329 v letu 2007 (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanju nasilja v družini 2009-2014).

3.5 Centri za socialno delo (CSD)

CSD, katerih javno pooblastilo in naloge izhajajo iz Zakona o socialnem varstvu (Ur. l. RS 3/3007) so z Zakonom o preprečevanju nasilja v družini 2008 dobili dodatno nalogo, da na zakonski podlagi zbirajo podatke, ki jih potrebujejo za obdelavo osebnih podatkov in zbiranje po zakonu, ki ureja socialno varstvo. Z Zakonom o preprečevanju nasilja v družini so CSD dobili tudi vodenje koordinacije medinstitucionalnega sodelovanja, ki je krajevno pristojen za obravnavo konkretnega primera nasilja v družini. Oblika medinstitucionalnega sodelovanja je tudi obravnavanje primera nasilja v multidisciplinarnem timu za obravnavanje nasilja v družini⁹. V Sloveniji imamo 24 varnih hiš za ženske in materinskih domov, v katerih je skupaj na voljo približno 110 sob in 330 ležišč, treba pa je poudariti, da materinski domovi v osnovi niso namenjeni reševanju problematike nasilja v družini¹⁰. Vsi se financirajo iz programov socialnega varstva. Resolucija nacionalnem programu socialnega varstva v obdobju 2006 – 2010 je do leta 2010 predvidela širitev mreže po vseh statističnih regijah do okvirno 350 mest.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve vsako leto objavi razpis za izvajanje programov socialnega varstva. Prek tega razpisa sofinancira programe za daljše obdobje (pet let); s tistimi, ki že imajo sklep o večletnem sofinanciranju za leto 2009, je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve že sklenilo pogodbe in jim dodelilo sredstva. Prav tako sofinancira programe za krajše obdobje (eno leto) – ponudbe zanje so še v razpisnem postopku in sredstva še niso dodeljena (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanju nasilja v družini 2009-2014).

3.5.1 Zakonske podlage za delo CSD

CSD so javni zavodi, ustanovljeni s strani države. V okviru pooblastil, ki jih imajo, nudijo pomoč posameznicam, posameznikom, družinam in posebnim skupinam prebivalstva pri iskanju poti iz stisk in težav. Strokovne naloge CSD so določene z Zakonom o socialnem varstvu in obsegajo varstvo otrok in družine, varstvo odraslih, oprostitev pri plačilu storitev, denarne socialne pomoči, starševsko varstvo in družinske prejemke. Na podlagi z zakonom določenih javnih pooblastil, strokovne delavke in delavci odločajo o upravnem postopku (Aničić 2007, 97-98).

⁹ Pravilnik o sodelovanju organov ter delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini. Stran 4453.

¹⁰ Poleg naštetih programov v okviru preprečevanja nasilja delujejo še nekateri, ki vključujejo psihosocialno pomoč posameznikom in družinam (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanju nasilja v družini 2009-2014).

3.5.2 Delo CSD na področju nasilja nad ženskami v družini

Praksa je pokazala, da lahko problem obravnavanja nasilja nad ženskami v družini pri CSD predstavljamo kot:

1. Do Zakona o preprečevanju nasilja v družini 2008 problem neustrezne in pomanjkljive zakonodaje, pri čemer je bilo nasilje nad odraslimi žrtvami v družini definirano le v kazenski zakonodaji.
2. Problem uporabe različnih modelov in pristopov v socialnem delu pri obravnavi tako odraslih kot otrok, žrtev nasilja v družini (Aničić 2007, 99-100).

Obravnava žensk, kot žrtev nasilja nedvomno sodi k storitvi pomoč družini za dom, v okviru katere se izvaja strokovno svetovanje in pomoč pri urejanju odnosov med družinskimi člani in članicami. Delo s polnoletnimi žrtvami nasilja, ne sodi v okvir izvrševanja javnih pooblastil CSD, zato pripisujejo obravnavam žensk, ki so žrtve nasilja na različnih centrih za CSD, različen pomen, (ne)prednost ali (ne)prioriteto. Pomoč ženskam, žrtvam nasilja je omejena na prvo socialno pomoč in posredovanje informacij o možnih oblikah pomoči in namestitve, na upravni postopek pri dodeljevanju denarne pomoči za premostitev trenutne stiske ter na nudenje osebne pomoči. Pri tem se nasilje nad žensko, uporabnico osebne pomoči, obravnava kot njena lastna težava, ki jo bo morala rešiti sama. Delo z ženskami, žrtvami nasilja je v socialnem delu bolj poudarjeno, ko so pri povzročanju nasilja prisotni tudi otroci. Obstoječ sistem, v katerem naj bi žrtev dobila kakovostno pomoč za izhod iz nasilne situacije in za preprečevanje nasilja, kažejo na široko nepoznavanje specifik funkcioniranja žrtve in povzročitelja nasilja in na nerazumevanje specifik sistema tankočutne medsebojne povezanosti in odnosov (pre)moči in nadzora, ki posegajo globoko v človeško intimo (Aničić 2007, 100-103).

3.5.3 Uporaba različnih pristopov in modelov v socialnem delu

Pri premagovanju konfliktnih situacij v družini je v socialnem varstvu uveljavljen sistemski pristop, po katerem velja, da je za rešitev težav v družini potrebna sprememba v funkcioniranju družine kot celote. Pri tem je pričakovana pripravljenost vseh članic in članov družine, da bodo svoje vedenjske vzorce spremenili na način, ki jim bo olajšal skupno življenje. Predpogoj za spreminjanje pa je ugotavljanje osebne (lastne) odgovornosti in osebnega (lastnega) prispevka h konfliktnemu odnosu. Ker do pred kratkim ni bilo ustrezne zakonodaje in socialnovarstvene doktrine na področju obravnave nasilja nad ženskami v družini, je to v praksi dela CSD dejansko obravnavano kot proizvod konflikta in

nerazumevanja v družini. Posledično je v primerih nasilja v družini ponujena pomoč v okviru storitve urejanja odnosov v družini.

Glede na to, da je nasilje v družini posledica zlorabe moči, je takšna pomoč in razumevanje nasilja v družini sporno, neučinkovito in celo ogrožajoče za šibkejše družinske člane in članice. Vztrajanje pri skupnem dogovarjanju žrtve in povzročitelja nasilja in poskus reintegracije družine v kateri je eden od članov zlorabil svojo (pre)moč, pa pomeni dodatno ogrožanje žrtve nasilja in njihovo nadaljnjo izpostavljenost nasilju. Obenem kaže na nerazumevanje dinamike nasilja v družini ter na nerazumevanje nasilja v družini kot procesov obvladovanja druge osebe in demonstracije moči, ki sta pripeljala do zmanjšanih možnosti ženske prispevati k skupnem dogovoru. V primerih nasilja v družini ni za pričakovati, da bodo žrtve nasilja zmogle poskrbeti za enakovreden položaj v svoji družini, saj za to zaradi preživetega nasilja največkrat niso dovolj močne in se na tej ravni obenem ne morejo soočiti z zlorabljaljočim članom družine. Nerazumevanje in neprepoznavanje nasilja se kaže tudi v tolmačenju nasilja kot posledice alkoholizma, duševnih motenj in finančnih ali drugih stisk.

Tradicionalen pristop CSD pri reševanju situacije nasilja nad ženskami v družini je uporaba socialnega dela, pri katerem je ženskam ponujena osebna pomoč. Ta pristop je namenjen spreminjanju posameznice in ne spreminjanju situacije. V okviru tega pristopa je problem nasilja nad žensko izpostavljen kot njen problem, ki ga (lahko nevede) sama izzvala. Ženske pogosto obravnavajo kot odgovorne za lastno viktimizacijo in posledično za ustavitev nasilja, ter kot odgovorna za ogroženost otroka, ki je prisoten pri povzročanju nasilja nad njo¹¹. Uporaba psihodinamičnih teorij in spoznanj v socialnem delu je pomembna pri delu z družinami v primerih reševanja konfliktov v družini, ne pa pri nasilju.

CSD zaposlujejo različne profile strokovnjakov in strokovnjakinj, ki jih Zakon o socialnem varstvu imenuje strokovni delavci v socialnem varstvu. Strokovni delavci in delavke naj bi vsak iz svojega strokovnega vidika k reševanju vse bolj kompleksnih zahtev uporabnikov in uporabnic. Čedalje bolj se uveljavljata interdisciplinaren pristop in timsko delo. Takšna praksa dela, pa je pogosto omejena z organizacijo dela v CSD ali z nerazumevanjem pomena

¹¹ V okviru tradicionalnih pristopov ženske pogosto učijo o različnih manevrih in manipulacijah, s pomočjo katerih bodo lažje prepoznale razpoloženje nasilnega partnerja, se izognile situacijam, ki bi lahko pripeljale do izbruha partnerjevega nasilja, partnerju ugajale, bile ustrežljive in zadovoljevale njegove potrebe. Zelo pogosto so tovrstni, za žrtve nasilja škodljivi manevri napačno tolmačeni kot strategije preživetja (Aničić 2007).

prispevka različnih strok v timskem delu, kar največkrat ne omogoča timskega načina reševanja problema nasilja (Aničić 2007, 101-103).

3.6 Medinstitucionalno sodelovanje in izobraževanje strokovnjakov

Nujna in pomembna oblika metode dela za zatiranje in preprečevanje nasilja nad ženskami v družini je načrtno in usklajeno medinstitucionalno sodelovanje, kot tudi usposabljanje za strokovno javnost in načrtovalce politike na nacionalni ravni za podporo njihovem delu, vključujoč zaposlene v pravosodju, policiji, osebe, ki izvajajo usposabljanje med pogojnim odpustom, osebje v zaporih, zaposlene v socialnem področju, psihiatriji, psihologiji, zdravstvu, šolstvu, osebe, ki se ukvarjajo z begunci in priseljenci, državne uslužbenke, poslance in osebe za ponovno vključitev povzročiteljev in obsojencev v domače, širše socialno in delovno okolje. Trenutno je tak pristop zelo redek oziroma ga v večini posameznih skupin državnih organov in ustanov sploh ni. Pomembno je vzpostaviti sistematično, načrtno in stalno medinstitucionalno sodelovanje, ter sodelovanje institucij z nevladnimi organizacijami. Treba je vzpostaviti primerljivo metodologijo zbiranja podatkov o žrtvi in povzročitelju nasilja ter podatkov o vrsti obravnave nasilja. Podatki se zdaj pridobijo neposredno pri posamezniku in iz uradnih zbirk v Republiki Sloveniji (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanju nasilja v družini 2009-2014).

3.7 Pravosodje

Praksa odkrivanja nasilnih dejanj v družini, priprave obtožnih aktov in sodnih postopkov zoper povzročitelje kaznivih dejanj nasilja kaže, da so postopki, v celoti gledano, dolgotrajni in zato bistveno manj učinkoviti, kakor bi lahko bili. Manjša učinkovitost se kaže pri postopkih državnih organov, pa tudi pri pravnem varstvu oškodovancev in zagotavljanju splošne varnosti. Ženske, ki se odločijo prekiniti nasilen odnos, morajo začeti ali predlagati vrsto pravnih postopkov, zato mora biti pravna pomoč žrtvam nasilja v družini enostavno dostopna¹². Nasilje v družini je takšna okoliščina, ki upravičuje prednostno obravnavanje prošnje za dodelitev brezplačne pravne pomoči. Za povečanje učinkovitosti pravosodja je treba standardizirati sodne postopke in poenostaviti zakonodajo, informatizirati sodišča, dodatno usposobiti sodnike, tožilce, doseči reorganizacijo in boljše upravljanje sodišč, ter sprejemati ukrepe, ki povečujejo učinkovitost pravosodja. Pomembno je omeniti nalogo:

¹² Različne oblike nasilja nad ženskami v družini se pogosto prepletajo z ekonomskim nasiljem – nasilnež omeji lastni prispevek k družini in žrtvi omeji, nadzira in preprečuje razpolaganje z njenimi lastnimi dohodki, zato si ženske - žrtve nasilja pogosto ne morejo same zagotoviti pravne pomoči (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanju nasilja v družini 2009-2014).

vzpostavitev specializiranih oddelkov za obravnavo civilnih in kazenskih vidikov nasilja v družini pri okrožnih sodiščih (Resolucija o nacionalnem programu preprečevanju nasilja v družini 2009-2014).

4 NEVLADNE ORGANIZACIJE

4.1 Nastanek in funkcija NVO

Nevladne organizacije (NVO) so imele (in imajo še vedno) ključno vlogo pri definiranju in ozaveščanju problema nasilja nad ženskami v družini v Sloveniji, saj nasilje nad ženskami v družini vse do sredine 90. let ni bila klasična tema socialno-varstvenih institucij. Delo NVO na omenjenem področju se je izoblikovalo od osemdesetih let do danes in prinašalo nove rešitve v praznem prostoru javnega sektorja. »Izhajajoč iz feminističnega gibanja, feministične teorije in feminističnega socialnega dela, katerih najradikalnejša zahteva je prekinitev nasilja nad ženskami, so prve nevladne ženske organizacije na tem področju (Društvo SOS telefon¹³ za ženske in otroke – žrtve nasilja, Društvo ženska svetovalnica¹⁴, Društvo za nenasilno komunikacijo¹⁵) izoblikovale načela za delovanje in ukrepanje proti nasilju nad ženskami« (Aničić 2007, 84). O nasilju nad ženskami v družini je bilo pred 80-letni prejšnjega stoletja že nekaj govora. Na primer v 1920-tih in 1930-tih letih: »Gibanje slovenskih žensk« (Angela Vode 1998 v Medarić 2010).

V Sloveniji namreč obstaja visoka toleranca do nasilja nad ženskami, ki je šele s pomočjo NVO postala vidna kot širši družbeno-kulturni problem in ne problem posameznice ali posameznika. S tem, ko je problem postal vidnejši, pa ne pomeni, da je zato manj nasilja. Zagotovo pa je, da se čedalje več žensk - žrtev nasilja, odloča za prijavo in je tako le to bolj prepoznano. »V feminističnih NVO so se oblikovali prvi projekti in programi za pomoč ženskam z izkušnjo nasilja v Sloveniji. Nastali so po vzorih iz tujine in se nadgradili z znanji in izkušnjami iz našega prostora. NVO so oblikovale modele pomoči, ki se realizirajo v obliki programov individualnega psihosocialnega informativnega svetovanja, skupin za samopomoč

¹³ Društvo SOS telefon je bilo prva nevladna organizacija na področju dela proti nasilju nad ženskami in nasilju nad otroki v Sloveniji. Nastala je leta 1989, kot neformalna skupina v okviru Sekcije Lilit, ki je delovala v formalnem okviru organizacije ŠKUC - Forum. V svojih temeljih je feministični projekt, nastal iz potrebe, ki jo je prepoznala in definirala manjša skupina žensk, ki so želele pomagati ženskam z izkušnjo nasilja (Društvo SOS telefon).

¹⁴ V žensko svetovalnico (ustanovljena l. 1993) se lahko zatečejo ženske in otroci z izkušnjo nasilja ali pred le tem. Velik poudarek dajejo tudi ozaveščanju resnosti problema motenj hranjenja, za kar tudi nudijo svetovanje in pomoč (Društvo ženska svetovalnica).

¹⁵ Društvo za nenasilno komunikacijo je nastalo leta 1996 in je prva nevladna organizacija, ki je organizirala projekt svetovalne pomoči osebam, ki povzročajo nasilje. Njihov namen je problem nasilja reševati celostno, ga preprečevati in lajšati njegove posledice s programi za osebe, ki nasilje doživljajo (Društvo za nenasilno komunikacijo).

in podpornih skupin, zagovorništva in spremstva, varnih hiš in kriznih centrov, drugih specializiranih oblik pomoči« (Aničić 2007, 85).

Prva nevladna varna hiša za ženske: Zatočišče za ženske in otroke - žrtve nasilja, je bila ustanovljena leta 1997 v Ljubljani¹⁶ (glej Medarić 2010). V letu 1999 je Društvo SOS telefon izvedlo prvo veliko socialno kampanjo z naslovom: »Kaj ti je, deklica?« To je bila izjemno odmevna akcija ozaveščanja, ob mednarodnem dnevu boja proti nasilju nad ženskami (25. november), v sodelovanju z nekaterimi nevladnimi in eno vladno organizacijo. Zelo je razburilo javnost z oceno, da vsaka peta ženska v Sloveniji doživlja fizično nasilje v družini, vsaka sedma pa je posiljena (slogan: »Vsaka 5. pretepena, vsaka 7. posiljena«) (Društvo SOS telefon).

16. septembra 2009 je v okviru Društva SOS telefon začelo delovati Zatočišče za ženske in otroke - žrtve nasilja II, ki deluje v Ljubljani. Zatočišče II je bilo uradno odprto oktobra 2009 na slovesnosti ob 20-letnici Društva SOS telefon. Gre za prvo varno hišo v Sloveniji z možnostjo namestitve gibalno oviranih žensk in otrok z izkušnjo nasilja (Društvo SOS telefon).

Na področju nasilja (v družini) so imele NVO pomembno vlogo pri posredovanju informacij javnosti in strokovnjakom, hkrati pa so izjemno pripomogle k nastanku oblikovanja politik. S podporo vladnih in NVO, je Društvo za nenasilno komunikacijo v letu 2003 pričelo pripravljati Državni akcijski načrt o nasilju nad ženskami. NVO so imele med drugim ključno vlogo pri pripravi Zakona o preprečevanju nasilja v družini (2008), s svojim strokovnim udejstvovanjem svetovale k uvedbi dodatnih sprememb in amandmajev (glej Medarić 2010). Vplivale in prispevale so k realizaciji Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014.

4.2 Prakse dela NVO

Še vedno obstaja močno prepričanje, da je poslanstvo ženske vloga matere in gospodinje, ne glede na to, če je istočasno zaposlena kot moški in seveda, da je podrejena (ker gospodinjstvo je samo po sebi umevno). Kljub temu, da je feminizem prinesel svoje, pa je še vedno vloga ženske močno stereotipno tradicionalna, sploh v Sloveniji, kar dokazuje, da še do pred kratkim problem nasilja nad ženskami v družini ni bil definiran kot (družbeni) problem, da praktično ni bilo narejene nobene širše raziskave na to temo in, da se statistike žrtev uradno (z

¹⁶ V letu 2000 pa je bila ustanovljena tudi varna hiša za ženske in otroke – žrtve nasilja v Celju. Le ta danes deluje samostojno (Društvo SOS telefon).

izjemo policije) sploh niso vodile. Zato je pri načrtovanju, predstavitev in izvajanju programov pomoči ženskam z izkušnjo nasilja potrebno posebno pozornost namenjati preprečevanju krepitve podrejenega položaja žensk in njihovega nadaljnega postavljanja v tradicionalne družbene vloge ter preprečevanju dodatnega odvzemanja moči ženskam. Ženske je potrebno spodbujati k samoorganizaciji in k medsebojni solidarnosti, kar jim bo omogočilo, da si znotraj programov same organizirajo dejavnosti, ki jih zanimajo.

Pri delu z žrtvami nasilja, je nujno upoštevati dobre prakse dela, saj se pri načrtovanju programov in neupoštevanju feminističnih načel lahko kaj hitro znajdemo v situaciji, ko si moramo zastaviti vprašanje o tem ali smo del težave ali rešitve. Prakse dela delimo v dve kategoriji. Prva so tiste, katerih uporaba povečuje nevarnost za žrtve nasilja (normalizacija viktimizacije, nespoštovanje zaupnosti, minimaliziranje zlorabe in poudarjanje njene nepomembnosti, obsojanje, nespoštovanje samostojnosti ignoriranje ženske po varnosti).

Druga pa tiste, z uporabo katerih žrtvi pomagamo pridobivati večjo moč za izhod iz nasilne situacije (spoštovanje zaupnosti, verjeti in sprejemati izkušnje ženske, priznati in jasno usmeriti krivdo, spoštovati samostojnost ženske, pomagati ženski pri ponovnem vzpostavljanju zaupanja, olajšati dostop do služb v skupnosti). Za dobro prakso je nujno potrebno poznavanje in izvajanje indiskriminatornih in antidiskriminatornih praks¹⁷.

Delo NVO na področju nasilja nad ženskami je vsekakor neprestano opozarjanje na kršitve človekovih pravic žensk in »izobraževanje« javnosti o pravici do življenja brez nasilja. NVO se vključujejo v oblikovanje terminologije in definicij, v usposabljanje služb, ki delujejo na področju nasilja (policija, zdravstvo, centri za socialno delo, tožilstvo, šole), ter v sodelovanje z njimi. Hkrati pa je pomemben del njihovega delovanja sodelovanje pri oblikovanju politik, ter opozarjanje in zahtevanje, da je potrebno izdelati sistemske strategije dela oz. vzpostaviti koordiniran pristop skupnosti k reševanju problema nasilja nad ženskami (glej Aničić 2007).

¹⁷ Indiskriminatorne prakse so: delovanje po načelih spoštovanja, vključevanja, enakosti in upoštevanja individualnosti. Antidiskriminatorne prakse pa se uporablja pri delovanju za popraviljanje škode, storjene z diskriminatornimi praksami. Več o teh praksah glej Aničić 2007.

5 RAZLIČNI VIDIKI NASILJA IN ZLORAB

Nasilje nad ženskami je posledica neenakovredne porazdelitve družbene moči med ženske in moške, kar vodi v diskriminacijo žensk, tako v družbi kot v družini (Svet Evrope 2006). Treba je poudariti, da Zakon o preprečevanju nasilja v družini ne definira posebej nasilja nad ženskami v družini, temveč nasilje enega družinskega člana nasproti drugemu (Zakon o preprečevanju nasilja v družini 2008). »Nasilje nad ženskami poteka za domačimi vrati in traja več let. Zaprto okolje, v katerem pride do zlorab, povzroči osamitev. Strah, da ne zmore zaustaviti ponavljajočega se nasilja in sram, pred samo seboj (občutki krivde) in pred drugimi žensko prisilita, da naredi vse, da bi nasilje prikrila. Ohranjanje skrivnosti povečuje njeno osamitev. Da vzdrži v situaciji stalne pripravljenosti, strahu in osamljenosti, razvije razne strategije preživetja, za katere je značilno, da so si podobne, oziroma se zlijejo« (Van der Ent in drugi 2001, 33).

Nasilje ni individualen problem posameznice, ki doživlja nasilje. Pojav nasilja je odvisen od družbene reakcije nanj. Družba/kultura ga lahko sankcionira in obsodi ali pa tolerira in vedno najde izgovor za zmanjšanje njegovega pomena. Zato nasilje definiramo kot družben problem. Nasilje nad ženskami je družben problem tudi zaradi posledic, ki jih prinaša¹⁸. Največ nasilja nad ženskami se dogaja v družini, torej v zasebni sferi, saj so v kar 95 odstotkih moški nasilni do žensk, predvsem v vlogi trenutnega ali bivšega partnerja in/ali očeta. Spolno nasilje je zelo pogosto in najmanj prepoznano, ko je ženska – žrtev še mladoletna. Če se ženska odloči zapustiti nasilnega partnerja, pa pogosto naleti na neodobravanje ali celo obsodbe okolice¹⁹.

Leta 1992 je OZN v 1. členu Deklaracije o odpravi nasilja nad ženskami, nasilje nad ženskami opredelila kot »vsako dejanje nasilja temelječe na spolu, ki ima za posledico ali bi imelo za posledico, fizično, spolno ali psihično škodo ali trpljenje žensk, vključujoč grožnje s takšnimi dejanji, odvzem ali samovoljno omejitev prostosti, ne glede na to ali se dogodi v zasebnem ali javnem prostoru« (Društvo za nenasilno komunikacijo). Na različne oblike nasilja v družini strokovne službe praviloma naletijo šele, ko traja dalj časa in se nemalokrat pokaže v usodnih posledicah.

¹⁸ Izolacija žrtev, strategije preživetja žrtev, strategije nadzоровanja s strani povzročiteljev, zdravstveni stroški, stroški zaradi odsotnosti z dela, stroški povezani s preprečevanjem nadaljnega nasilja, prenašanje nasilnega vedenja na naslednje generacije (Društvo za nenasilno komunikacijo).

¹⁹ Vsem nam je znano prepričanje, da se v principu »žensk ne tepe«, če pa ima moški dober razlog, da to stori, je to upravičeno, saj je zato kriva sama (Društvo za nenasilno komunikacijo).

5.1 Vrste nasilja

Nasilje nad ženskami v partnerskem odnosu se navadno začne z blagimi oblikami psihičnega nasilja, ki jih žrtev ne prepoznava kot nasilje in se po prvem nasilnem dogodku začne stopnjevati tako po moči kot po pogostosti nasilja. Da bi preprečila nadaljnje nasilje, žrtev počasi prilagaja svoje življenje in sprejema omejitve, ki jih postavlja in zahteva povzročitelj. Nasilje se stopnjuje skladno s povzročiteljevo vse večjo željo po izkazovanju moči in nadzorovanju. Sledi opis različnih vrst nasilja (Društvo za nenasilno komunikacijo).

Psihično nasilje

»So dejanja, ki najpogosteje potekajo na verbalni ravni in negativno vplivajo na samozavest, samopodobo in samozaupanje druge osebe. Sem sodi grobo kritiziranje človekove osebnosti, žaljenje, zmerjanje, poniževanje, ustrahovanje in grožnje z besedami, kričanjem, telesno držo, ustvarjanje negativnih mnenj o osebi na podlagi predsodkov in stereotipov, ignoriranje, molčanje, da bi dosegli svoj cilj, širjenje negativnih govoric o osebi, da bi zmanjšali njen ugled v družbi, izoliranje osebe od ljudi, s katerimi bi želela ohraniti stik.«

Telesno (fizično) nasilje

»Je zloraba fizične sile ali grožnja z uporabo fizične sile. Usmerjeno je na človekovo telo ali njegovo življenje. Fizično nasilje je izrazitejša stopnja nasilja v procesu, ki se začne s psihičnim nasiljem. Nekatera dejanja fizičnega nasilja so klofutanje brcanje, ožiganje kože, udarci z roko ali predmeti, metanje predmetov proti osebi ali v osebo, odpiranje, dotikanje, če človek tega ne želi, zvijanje rok, polivanje s tekočino, neželjeno striženje las, omejevanje gibanja, odrekanje ali siljenje s hrano, umor, napadi z orožjem, ...«

Spolno nasilje

»So vsa spolna dejanja povezana s spolnostjo, ki jih oseba čuti kot prisilo. O spolnem odnosu govorimo, kadar si osebe želijo spolnosti oziroma aktivnosti povezane s spolnostjo in se zanje odločijo brez fizične, psihične, ekonomske ali druge prisile. V nasprotnem primeru govorimo o nasilju. Spolno nasilje so naslednja dejanja: slačenje, opazovanje, komentiranje, nagovarjanje, poljubljanje, otipavanje, siljenje h gledanju pornografskih vsebin, siljenje k masturbiranju, v oralni, analni ali vaginalni spolni odnos, vtikanje predmetov v anus ali nožnico, poniževanje človeka glede njegove spolnosti, ... Skratka vse dejavnosti povezane s spolnostjo, v katere druga oseba ne pristane oziroma pristane pod prisilo, so spolno nasilje.«

Ekonomsko nasilje so vse oblike nadvladovanja oziroma poniževanja žrtve s pomočjo sredstev za preživetje ali odrekanja pravic povezanih z zaslužkom. Na primer omejevanje pravice žrtvi do zaposlitve, preprečevanje žrtvi, da razpolaga s svojim ali skupnim denarjem, siljenje druge osebe v finančno odvisnost, zahteva po pokorščini, ker so žrtvina finančna

sredstva nižji, ... Ekonomsko nasilje je tudi, ko je žrtev nasilja prisiljena, da sama prevzame celotno finančno breme za povzročitelja nasilja.

5.2 Ženska in cerkev

Od kulture je odvisno, v kolikšni meri je tolerantna do specifičnih vrst nasilja. Ugotovili smo, da je Slovenska kultura izrazito patriarhalna, kar je tudi vidno v visoki toleranci nasilja nad ženskami nasploh. Vloga ženske je definirana skozi tradicionalno katoliško miselnost, institucionalno podkrepljena z močno vlogo katoliške cerkve. Njena tradicija je globoko zakoreninjena v slovensko kulturo in kot taka samoumevna. Društvo za zaščito ustave in žrtev cerkve ugotavlja, da naša država, ki je demokratična in pravna država, instituciji cerkvi še vedno odobrava grobe, protiustavne omejitve temeljnih človekovih pravic, posebno pri ženskah in to ne le v spisih, temveč tudi v praksi.

V veliki meri (če ne celo glavna) je odgovorna za konstrukt »edine« prave vloge ženske. Androcentrično pojasnjevanje ženskosti je v verskem nauku navzoče v Svetem pismu Stare in Nove zaveze. Ženska je prikazana kot povzročiteljica zla in grešnica, ker je vzela sadež iz drevesa dobrega in hudega. Moški, ki pa je jedel z njo, je kriv le deloma. Posledica tega je izgon iz raja. V skupni krivdi je idejna podlaga za opravičevanje nujnosti podrejanja nasploh, večja ženska krivda pa je vir za podreditev žensk moškim nasploh.

V Novem testamentu pride jasno do izraza podrejenost ženske, kjer vrsta zapovedi določa žensko kot predmet, s katerim razpolaga moški – mož²⁰. Ženska vloga je tako zreducirana na reproduktivno funkcijo, ki je dopustna zgolj v »svetem zakonu«, v katerem pa ne sme uživati, saj mora kot orodje služiti svojemu možu za njegove užitke. »Ženske so v glavnem določene zato, da zadovoljujejo pohotnost moških«²¹. Lik matere device Marije je skozi stoletja ostal prikazan kot edini pozitivni lik ženske. Na nasprotni strani pa je lik ženske kot spolno poželjive izvor zla in greha. Žensko razpolaganje s spolnostjo je vir vsega zla in nasprotno svetemu zakonu (Jogan 1991, 82-84). »Žena se obnaša do moža kot nepopolna in defektna,

²⁰ V 1. pismu Korinčanom (pogl.2: 11-15) apostol dopoveduje: »Hočem pa, da veste: vsakemu moškemu je glava Kristus, glava ženski je moški, glava Kristusu pa Bog... Ženska pa je odsev moškega. Izrazito enostransko definiran Bog - le kot moško obstoječ, je absolutno nadrejen ženski, ki stopi v »igro« kot »dekla gospodova«.

²¹ Iz knjige: Nur für kluge Köpfe und gute Analytiker. Wer sitzt auf dem Stuhl Petri? Band 2, Verlag Das Wort, 2006, str. 215 (Društvo za zaščito ustave in žrtev cerkve).

(imperfektum, deficiens) do popolnega (perfektum).« Ali pa: ...ženska je napaka narave, neke vrste pohabljen, zgrešen, izjalovljen moški«²².

Podrejenost žensk moškim je nujna, saj lahko tako ohranjajo nadzor nad žensko seksualnostjo. Zato se posilstvo (oziroma katerakoli oblika seksualnega početja) moža nad ženo še vedno ne obravnava kot nasilje, temveč kot moževa pravica in dolžnost žene. Papež Janez Pavel II. je v letu 1998 dejal: »Ženska mora tiho poslušati in se povsem podrediti. Nobeni ženski ne dovolim učiti in se dvigniti nad moškega«²³.

5.3 Alkohol in nasilje

Pogosto slišimo stereotipno razlago, kako je alkohol »kriv« zato, da je moški postal nasilen. O povezavi alkohola in vzrokih za nasilno vedenje je bilo narejenih kar nekaj raziskav. Nekaj si jih bomo pobližje ogledali tukaj. V psihiatrični doktrini gre ločiti med agresivnostjo in agresijo. Agresivnost se nanaša na trajno latentno značilnost posameznika, pri agresiji pa gre za trenutno reakcijo oziroma vedenje, ko se ta latentna agresivnost manifestira v določeni situaciji. Iz tega lahko sklepamo, da je agresivnost nujna predispozicija za agresijo (Škrila 2005).

Enako je z občutki in čustvi na splošno. Za občutke je značilna dolgotrajna prisotnost, konstantnost in nespremenljivost, brez večjih čustvenih nihanj. Čustva, kot je primer agresije, pa je nenadno, kratko, intenzivno in ga sprožijo določeni dogodki in/ali okoliščine (Milivojević 2008). Nasilje je samo ena izmed oblik agresije. Pri nasilju gre za agresijo, ki vključuje fizično silo in zadajanje poškodbe ali škode osebam ali lastnini. Agresija vključuje tudi vedenja, ki so ogrožajoča, sovražna ali škodljiva na netelesni način. Alkohol pa ni nujno vzrok za (povečanje) agresivnega vedenja posameznika, saj uživanje alkohola pri nekaterih ljudeh poveča agresijo, pri drugih pa jo zmanjša. Po psihiatričnih raziskavah sodeč se najbolj zanesljiv napovednik agresivnega vedenja posameznika kaže v agresivnih dejanjih njegove preteklosti (Škrila 2005).

²² Tomaž Akvinski v Karlheinz Deschner, Das Kreuz mit der Kirche, str.210 (Društvo za zaščito ustave in žrtev cerkve).

²³ Iz knjige: Nur für kluge Köpfe und gute Analytiker. Wer sitzt auf dem Stuhl Petri? Band 2, Verlag Das Wort, 2006, str. 172 (Društvo za zaščito ustave in žrtev cerkve).

Po Banduri²⁴ so izvori agresivnosti v različnih oblikah učenja pa tudi v genetskih predispozicijah, ki določajo možnosti in meje učenja. Učenje agresivnega vedenja pa poteka na dva načina: neposredno na podlagi izkušenj in posredno na podlagi vzornikov. Nasilja se torej naučimo v družini sami prek mehanizma modelov, po katerem ena oseba prevzame vedenje druge, ki jo občuduje, spoštuje ali doživlja kot avtoriteto. Model odzivanja na strese in težave z uporabo nasilja v družini ali neposredno doživljanje nasilja se prenaša iz roda v rod, zato temu pravimo generacijski pristop, saj gre za cikel nasilja (Filipčič 2002).

Teorija socialnega učenja z zavračanjem deviantnosti izpostavlja, da je obnašanje v vinjenem stanju naučeno in predstavlja obliko obnašanja »time-out« Ljudje naj bi se z opazovanjem naučili, da se posameznikom oprostijo ali odpustijo ravnanje, ki ga storijo pod vplivom alkohola. Biti vinjen torej za posameznika predstavlja primeren izgovor – opravičilo za nasilno dejanje nad partnerico. Ena izmed teorij, ki govori o direktni povezavi med alkoholom in nasiljem v družini je dezinhibicijska teorija. Izhaja iz domneve, da alkohol sprosti zavore in s tem spremeni presojo. Tako nasilnež »ni sposoben« kontrolirati svoje agresije. Ta teorija pa ni dobila podpore niti na raziskavah na živalih, niti na ljudeh. Ni empiričnih potrditev o neposredni vzročni povezavi med alkoholom in nasiljem, kar pa je v nasprotju z javnim mnenjem. Laična javnost kljub temu ostaja pri prepričanju, da uživanje alkohola neposredno vpliva na nasilje, strokovnjaki pa menijo, da je več posrednih vzrokov v zvezi z alkoholom in nasiljem. Ti posredniki med alkoholom in nasilnim vedenjem kot na primer: brezposelnost, finančne težave, stresi, občutek nemoči in podobno, so motiv za uživanje alkohola. Iz tega lahko sklepamo, da so nekateri možje (partnerji) alkoholiki, vendar ne izvajajo nasilja nad svojo ženo, in drugi, ki pretepajo in zlorabljajo svojo ženo, ki niso alkoholiki. Alkoholizem in nasilje nad partnerico (ženo) v družini sta dva ločena sindroma, ki pa pogosto soobstajata. Zato je potrebno upoštevati različne dejavnike, kot so vrsta karakternih (osebnostnih) značilnosti posameznika, njegovo družinsko ozadje (socializacija in specifično kulturno okolje) in zgodovina nasilnih dejanj. Kar se tiče uživanja alkohola pri ženskah – žrtvah nasilja pa raziskave pravijo, da je le ta večkrat posledica nasilja ne pa vzrok zanj (Filipčič 2002, 48-55).

²⁴ Socialni psiholog, 1973 je razvil novo pojmovanje agresivnosti, je tudi eden izmed avtorjev teorije socialnega učenja, ki je najpopularnejša pri razlagi nasilja v družini (Lamovec, Rojnik v Filipčič 2002).

5.4 Dejavniki tveganja za nasilje pri žrtvi, storilcu in v družini

Kulturni stereotip človeka, ki je nasilen se pogosto povezuje z predstavami o vsakdanjih patologijah, kot so alkoholizem, psihična motenost, ukvarjanje z ilegalno trgovino. Dodatek k temu stereotipu so predstave o tem, da so bolj nasilni pripadniki manjšinskih kultur, ljudje temne barve kože, manjšinske veroizpovedi. Kulturno specifična formula je: lepo je dobro. Ljudje verjamejo, da je mogoče prepoznati nasilneža že po samem izgledu oz. zunanem videzu (Zaviršek 1997). Če je storilec znan (ima visok socialni status, je urejen...) pogosto naletimo na proces, ki ga psihoanaliza imenuje *proces imaginarne identifikacije*, ko se poistovetimo s storilcem oz. usodo drugega in se sami vidimo v njegovi koži: »To bi se lahko zgodilo tudi meni, vsakomur enkrat prekipi« (Zaviršek 1997).

O družinskem nasilju obstajajo različne teorije: sociološke in individualistične (kot sta biološka in psihološka) in pripisujejo dejavnikom tveganja pri žrtvah in storilcih različno težo. Številni avtorji jih povezujejo z izkušnjami iz otroštva (generacijska teorija in teorija socialnega učenja) in naučenim idealom moškosti, ki dopušča ali zapoveduje napadalno vedenje do žensk (teorija subkulture). Psihološke teorije so osredotočene na osebne značilnosti žrtev (Kanduč 2001, 115-117). Najpogostejši psihološki dejavniki tveganja pri storilcih so naslednje osebne motnje: pasivno-agresivna motnja (njegovi bazični občutki so ranljivost in brezizhodnost, ki se ob ogroženosti lahko izrazijo z iracionalnimi agresivnimi dejanji), obsesivno-kompulzivna motnja (ko popustijo obrambni mehanizmi lahko postane nevarno), paranoidna motnja (akumuliranega je veliko potisnjenega besa in jeze), sadistična motnja (preračunljivo škodi v vseh smislih), bolešno ljubosumje lahko rezultira kot kaznovanje objekta ljubezni, saj ima povzročitelj patološki strah, da ga bo izgubil in ga zato nadzoruje in kaznuje. Večina naštetih dejavnikov je nezavednih in obnašanje posledično ekstremno iracionalno, kar pa seveda ne zmanjšuje osebne krivde in odgovornosti nasilneža (Roy 1977, 114).

5.5 Razlogi, zakaj ženska ostane v zlorabljalnočem se odnosu

Da bi ženska preživela v nasilnem odnosu razvije različne strategije preživetja, ki jih lahko označimo kot iznajdljivo, ustvarjalno in zdravo vedenje, ki ženski omogoči, vztrajanje v nezdravi situaciji. Potrebno je poudariti, da se razvijejo iz nemoči. Vsem strategijam pa je skupno to, da žrtev ostaja z nasilnim storilcem še naprej (Van der Ent in drugi 2001). Po številnih raziskavah so ženske, ki se zatečejo v varno hišo, vsaj tri leta preživljale nasilje,

preden so se odločile za ta korak. Izkušnje varne hiše Maribor kažejo, da je večina žensk, ki pride prvič po pomoč, preživljalo nasilje več kot 5 let (Zaviršek 1997).

Zakaj ženska ne pride po pomoč prej je kompleksno in večplastno vprašanje. Nekatere ženske zaradi preživetega nasilja in zanemarjanja v otroštvu verjamejo, da v življenju ne morejo doživljati dobrih stvari – da jim je trpljenje na nek način »usojeno«. Zato tudi redko poiščejo pomoč (Zaviršek 1997). Odnosi v katerih je prisotno nasilje nad žensko, ponavadi zgleda tako, da je ženska pretirano podrejena in moški napadalen, pretirano zahteven in sadističen. V takem primeru lahko žensko označimo kot mazohistko, vendar ne v smislu trpljenja, ki ji povzroča užitek. Pri omenjenem tipu mazohizma gre za nizko samopodobo ženske, ki se izraža z mazohizmom in zato ni sposobna narediti potrebnih korakov, da bi se osvobodila uničujoče zveze. Ženska se nahaja v hudi psihični stiski (Roy 1977, 115). Ženska je hkrati emocionalno in praktično odvisna, se boji spremembe in neznanega, kar se mnogokrat skriva pod masko ljubezni, s katero ženska samo sebe zavaja (Roy 1977, 118). Ženske, ki preživijo nasilje se počutijo negotove, prestrašene in ne vedo kam naj se obrnejo po pomoč, saj jim primanjkuje informacij. Pomembno je, da ženske dobijo temeljne informacije, kako se lahko zavarujejo pred nasiljem in katere službe jim pri tem lahko pomagajo. Problem nekaterih strokovnjakov in strokovnjakinj je, da pri svojem delu pogosto uporabljajo stereotipne vzorce in trivialne teorije, kot so: prepričanje, da je nasilje izraz izgube nadzora nad svojimi dejanji in povezovanje nasilja z alkoholom - alkohol kot glavni povzročitelj nasilja in posledično vsiljujejo svoje vidike žrtvi zlorabe, kar jo posledično lahko odvrne od iskanja nadaljnje pomoči. Dolgotrajen pa je postopek v premiku identitetnih fantazij in spreminjanju kulturne mentalitete, ki vpliva na prevzem subjektivnih položajev posameznice (Zaviršek 1997).

5.6 Poti iz nasilja

Odločitev ženske, da odide, ni stvar svobodne izbire, temveč dolgotrajen proces. Poniževanje in nasilje sta trajala tako dolgo in bila tako močna, da je ženski še težje oditi - njena duševna vzdržljivost je popolnoma oslABLJENA (Van der Ent in drugi 2001). Odločilni trenutek v procesu dokončnega odhoda nastopi, ko ženska zavestno spozna, da ni pomembno, kaj stori oz. česar ne stori - na partnerjevo nasilje ne more vplivati. Takrat običajno nastopi čas, ko ženska poišče pomoč (Van der Ent in drugi 2001). Ženske se morajo naučiti, da ni nobenega vzroka za sram in če so žrtev napada morajo to takoj prijaviti. Kot pri posilstvu in drugih oblikah nasilja imajo ženske tendenco, da krivijo sebe in breme krivde prevzamejo nase, kar pa zagotovo ni primerno. Razumeti morajo, da biti žrtev, ne pomeni biti kriva. Iz

psihološkega vidika rabijo takšne ženske podporno svetovanje in psihoanalitično orientirano psihoterapijo, da jim pomaga zgraditi samozavest in razviti njihove sposobnosti. Zlorabljenim ženam je potrebno pomagati, da si ustvarijo samostojno neodvisno življenje, ki je za njih zadovoljivo. Preventivna vzgoja je zagotovo najboljšo sredstvo za eliminiranje problema nasilja in zlorab žensk v družini (Roy 1977, 118).

6 PROBLEMATIKA NASILJA V SLOVENIJI

V zvezi z nasiljem nad ženskami v družini so bile v Sloveniji narejene redke raziskave nekaterih tipov nasilja, ki so geografsko, časovno, vsebinsko ali disciplinarno omejene (Sedmak in Kralj 2006). Prva večja raziskava je bila narejena v letu 2003 in sicer po naročilu Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, z naslovom: »Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco, analiza strokovnih, znanstvenih in statističnih podatkov o nasilju nad ženskami v družini za Slovenijo v obdobju od 1998 do 2003« (Černič-Istenič in Knežević 2003). Izvajalec je bil institut za medicinske vede, nosilka raziskave pa doc.dr. Majda Černič Istenič, dipl.soc. Ta raziskava je bila narejena na podlagi izbranih publikacij na temo nasilja nad ženskami v družini, podatki rezultatov pa se nanašajo na obravnavo nasilja v teh publikacijah.

Prvo nacionalno empirično anketno raziskavo so izvedli v Koprskem Univerzitetnem središču, junija 2005 pod vodstvom dr. Mateje Sedmak, v okviru ciljnega raziskovalnega projekta »Analiza družinskega nasilja v Sloveniji – predlogi preventive in ukrepov«. Oblikovan je bil anketni vprašalnik, sestavljen iz 8 vsebinskih sklopov in 67 vprašanj. Anketa je bila izvedena v okviru telefonskega anketiranja. Vzorec klicanih je bil izbran na osnovi enostavnega slučajnega vzorčenja na Telefonskem imeniku Slovenije. Anketiranih je bilo 1006, stopnja odgovorov pa 18,3 %. Ciljne osebe raziskave so bile polnoletne osebe, ki so imele nazadnje rojstni dan (Sedmak in Kralj 2006).

Leta 2010 je bila izvedena prva raziskava, ki se neposredno nanaša na nasilje v zasebni sferi in v partnerskih odnosih – na nasilje nad ženskami v družini. In sicer je nacionalna raziskava nastala v okviru ciljnega raziskovalnega projekta CRP V5-0464 z naslovom: »Pojavnost nasilja in odzivnost na nasilje v zasebni sferi in partnerskih odnosih«, ki ga vodi izr. prof. dr. Katja Filipčič iz z Inštituta za kriminologijo. Raziskovalni projekt sestavljata dve fazi. Prva je že omenjena Nacionalna raziskava, ki so jo izvedle raziskovalke s Fakultete za socialno delo: vodja doc. dr. Vesna Leskošek, doc. dr. Mojca Urek in prof. dr. Darja Zaviršek. Druga faza pa se nanaša na uveljavitev Zakona o preprečevanju nasilja v družini. Podatki o nasilju so zbrani z raziskavo na reprezentativnem vzorcu populacije, ki ga je pripravil Statistični urad Republike Slovenije v aprilu 2009. Vzorec je obsegal imena in priimke ter naslove 3000 žensk, starih med 18-80 let. Starost določena glede na priporočila raznih mednarodnih raziskav. V vprašalniku niso spraševale o nasilju doživetem pred 15. letom starosti. Vrnjenih je bilo 25 % (752) vprašalnikov, kar je pričakovano glede na mednarodne raziskave. Nasilje iz

vprašalnika se je nanašalo na psihično, fizično, spolno, ekonomsko in na omejevanje gibanja (Leskošek in drugi 2010).

6.1 Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco 1998 – 2003

Za analizo je bilo uporabljenih 62 publikacij, ki so obravnavale nasilje nad ženskami v družini. Analiza je bila opravljena z opisno statistično metodo. Rezultati analize publikacij predstavljajo stanje pojavov, kot so jih obravnavale publikacije in ne reprezentativnega stanja. Analiza publikacij je pokazala, da so moški v večji meri storilci kot ženske, kar so pokazali tudi statistični podatki, ki govorijo o razmerju 9:1. V partnerskih odnosih, kjer se pojavlja nasilje, so storilci dejanj večinoma moški in žrtve ženske. Ženske so bile največkrat žrtve nasilje s strani trenutnega partnerja, brata, očeta in bivšega partnerja.

Po podatkih so bile ženske največkrat fizično in spolno zlorabljene, medtem, ko se psihično nasilje ne omenja pogosto, kar je po vsej verjetnosti posledica njegove prepletenosti z drugimi vrstami nasilja in hkrati neprepoznavnost te oblike nasilja. Nasilju so pogosteje izpostavljene ženske, ki so telesno ali duševno prizadete, imajo nizko samopodobo in samospoštovanje, nizko izobrazbo, brez zaposlitve, z vzgojo v spolno specifične vloge in z izkušnjo nasilja v svoji primarni družini. Večina žensk je nasilje prenašala več let, kar se je odražalo v raznih telesnih poškodbah, duševnih motnjah ali boleznih (avtoagresivno vedenje, motnje hranjenja), nizki samopodobi, premoženjski oškodovanosti in socialni izoliranosti. Vzroki in posledice nasilja so recipročno povezani, zaradi česar žrtev krog nasilja težko prekine, ali se zaradi eksistenčnih težav vrača v nasilni odnos. Dinamika nasilja kaže, da slednje ni samo incident, ampak dolgotrajen proces, ki se lahko začne že v otroštvu (Černič-Istencič in Kneževič 2003).

6.2 Raziskava nasilje v družinah v Sloveniji

Statistični podatki nakazujejo, da so žrtve družinskega nasilja v Sloveniji spolno in starostno definirane, kar v praksi pomeni, da so žrtve nasilnih dejanj v družini predvsem ženske, otroci in ostareli družinski člani. V Republiki Sloveniji je pojavnost nasilja nad ženskami v družinskem okolju visoka, v zadnjem desetletju pa je ta še v porastu. V porastu je tudi število nasilnih dejanj nad ženskami s smrtnim izidom. Za žensko v Sloveniji je najnevarnejši kraj njen dom, in najnevarnejši posameznik, njen partner (Kozmik in Dobnikar 1999). Stopnja prepoznavanja nasilja pri ženskah je nizka, stopnja tolerance do nasilja pa visoka. Glede na obravnavano tematiko, so razlike v odgovarjanju med moškimi in ženskami še posebej indikativne z ozirom na dejstvo, da so nasilju v družinah izpostavljene predvsem ženske.

Sodeč po analizi rezultatov anketnega vprašalnika je mogoče sklepati, da obstajajo nekatere pomembne razlike v stopnji zaznavanja razširjenosti nasilja v družinah, v stopnji izpostavljenosti nasilju, v informiranosti o tej problematiki, v vrednostnih usmeritvah, stopnji občutljivosti glede na posamezna ravnanja, ki so lahko označena kot nasilje in podobno.

Spol

Stanje je zaskrbljujoče. Ženske, ki so nasploh v največji meri žrtve nasilja v družini, so bolj občutljive na pojavnost nasilja, tako v širši družbi kot znotraj družine. Čeprav so v večji meri izpostavljene nasilnim ravnanjem, so slabše seznanjene z zakonodajo na tem področju, obenem pa v manjši meri kot moški izražajo željo po večji informiranosti o tej problematiki. Ženske, zaradi nasilja nad njimi v družini, iščejo pomoč predvsem v zasebni sferi in se le redko obračajo na institucionalno raven. Lahko bi torej rekli, da so ženske v tem kontekstu večkratne poraženke.

Starost

Starejša generacija kaže bolj patriarhalne vzorce, kot so denimo večja naklonjenost strožji vzgoji otrok, višji tolerančni prag do nasilnih dejanj znotraj družine, manjša percepcija obstoja problema nasilja v družini in podobno.

Izobrazba

Stopnja izobrazbe vpliva na mnenja oziroma stališča do nasilja v družini. Osebe z nižjimi stopnjami izobrazbe izražajo večjo stopnjo tolerantnosti do različnih nasilnih dejanj, obenem pa so manj informirane v smislu poznavanja različnih preventivnih akcij proti nasilju v družinah. Hkrati osebe z nižjimi stopnjami izobrazbe izražajo višjo stopnjo zaupanja do državnih institucij ter oziroma boljše ocenjujejo njihovo delo, osebe z višjo izobrazbo pa so do dela državnih institucij bolj kritične, boljše pa ocenjujejo delo nevladnih organizacij ter skupin za samopomoč.

Kraj bivanja in regija bivanja

Ne vplivata bistveno na stališča o nasilju v družini.

Vera

Verujoči (katoliki in drugi) izražajo manj senzibilnosti za bolj subtilne oblike nasilja, ki so šele v moderni percepciji dojete kot nasilna ravnanja. Obenem je med verujočimi več tistih, ki odobravajo tradicionalne delitve spolnih vlog.

Dohodek

Razlike v odgovarjanju glede na dohodek respondentov v veliki meri sovpadajo z razlikami v odgovarjanju, ki se kažejo glede na izobrazbeno strukturo; kar ni presenetljivo, saj sta izobrazba in dohodek običajno tesno povezana.

Respondenti, ki so bili žrtve nasilja v družini kot odrasla oseba, so posebej občutljivi na tista nasilna dejanja, ki ne vključujejo neposrednega fizičnega nasilja, temveč so bolj subtilna, kot so na primer posegi v zasebnost in čustveno integriteto posameznika oziroma posameznice.

Problem javne ali zasebne sfere?

Obstajajo nekatere razlike v odgovarjanju med tistimi respondenti, ki menijo, da je nasilje v družini problem širše družbe in med tistimi, ki nasilje v družini zasebni problem družine, ki ga širše ne velja bistveno problematizirati. Tisti, ki menijo, da gre za zasebni problem družine, v bistveno manjši meri zaznavajo za nasilna dejanja tista ravnanja, ki ne vključujejo neposrednega fizičnega nasilja – torej posege v zasebno in čustveno integriteto posameznika ali posameznice. Obenem so bolj naklonjeni tradicionalni delitvi spolnih vlog, ki izpostavlja dominanten položaj moža oziroma partnerja in submisivno vlogo žene oziroma partnerke ali otrok.

Zavezanost tradicionalnim vrednotam

Respondenti, ki se nagibajo k tradicionalnim vrednotnim vzorcem, nasilje v družini zaznavajo kot manj problematični pojav. Ponovno velja izpostaviti tudi problematiko neenakosti med spoloma oziroma spolnimi vlogami, potiskanje nasilja v družini v zasebno sfero ter visok tolerančni prag vseh pojavnih oblik nasilja (tako fizičnega, kot psihičnega, ekonomskega in spolnega) (Sedmak in drugi, 2006).

6.3. Nacionalna raziskava o pojavnosti nasilja v zasebni sferi in partnerskih odnosih

Splošni podatki o populaciji:

Raziskava odseva izkušnje in poglede bolj izobraženih žensk, ki so zaposlene prej z varnimi kot ogroženimi zaposlitvami ali pa so starostno upokojene. Imajo lasten dohodek in z njim večinoma tudi razpolagajo. Najpogosteje živijo v skupnem gospodinjstvu s partnerjem (64,1 %), ki je v večini zakonski partner (51,9 %) anketiranke in s skupnimi otroki. To je tudi sicer prevladujoča oblika gospodinjstva v Sloveniji. V večini so slovenske državljanke. Delež tujih državljanek v vzorcu raziskave je skoraj sedemkrat manjši, kot je sicer njihov delež v prebivalstvu Slovenije. Polovica anketirank je vernih, pripadajo večinoma katoliški veroizpovedi. Večina anketirank je starih med 21 in 60 let. Največ jih prihaja iz večjih mest

ali vasi v bližini večjih mest, kjer je večja dostopnost pomoči. Tri petine žensk je svoje zdravje opisalo kot dobro ali zelo dobro. Večinoma prevladujejo anketiranke iz severne in severnovzhodne Slovenije. Stres in utrujenost pa sta pogosta problema anketirank, saj je stres doživljala več kot polovica anketirank in utrujenost dve tretjini vseh anketirank.

Fizično nasilje

23 % - četrtna vprašanih je imela izkušnjo s fizičnim nasiljem od 15. leta dalje. 43,4 %, ki so doživele nasilje ima srednješolsko izobrazbo, nad srednješolsko jih je 36,3 % in pod srednješolsko jih je 20,2 %, še posebej pogosto je nasilje v starostni skupini med 30 in 39 let. Večina povzročiteljev je moških (92 %). Med ženskami je ena povzročiteljica v istospolni partnerski zvezi. Najpogosteje so storilci nasilja anketirank v (bivši) partnerski zvezi. Povzročitelji fizičnega nasilja najpogosteje spadajo v starostni razred med 36 in 45 let (23,6 %). Prevladujejo povzročitelji z dokončano višjo šolo kar je 21,8 %. Zanimivo je, da ima izobrazbeno raven nad srednješolsko 45,5 % povzročiteljev fizičnega nasilja, pod srednješolsko pa 27,3 % povzročiteljev. Odstotek zelo izobraženih je visok, z magisterijem je 11 % in z doktoratom je 1,6 %. Ženske, ki doživljajo fizično nasilje, so manj zdrave od žensk iz splošne populacije, kar pokaže tudi test iz statistične pomembnosti. 44,6 % žrtev nasilja je svoje zdravje označilo kot slabo ali zelo slabo. 5,9 % anketirank je doživelo fizično nasilje tudi v zadnjih 12. mesecih. Najpogosteje je povzročitelj sedanji mož ali bivši mož, potem prejšnji izvenzakonski partner, sledi sedanji partner in v manjšem odstotku sledi mama in oče in ena partnerka v istospolni zvezi.

Spolno nasilje

Od 15. leta dalje je spolno nasilje v intimni zvezi doživelo 6,5 % anketirank. Bolj pogosto ženske doživljajo spolno nasilje v mlajših letih. Izstopa odstotek anketirank iz Dolenjske, kjer jih navaja spolno nasilje 30,6 %. Ženske, ki doživljajo spolno nasilje imajo nižjo izobrazbo (srednješolsko in poklicno) in starostno skupino med 30 in 49 leti, glede na vse anketiranke. Svoje zdravje ocenjujejo nekoliko slabše od celotne populacije žensk. V zadnjih 12. mesecih je spolno nasilje doživelo 1,5 % anketirank, 0,9 % žensk je doživelo spolno kot fizično nasilje. 0,5 anketirank je spolno nasilje doživelo od svojega 15. leta starosti kot v zadnjih 12. mesecih. Povzročitelji so v glavnem moški (98 %) le 2 % je povzročiteljic. Več kot polovica je v partnerskih ali sorodstvenih razmerjih z anketirankami. Ostali so iz kroga znanih ljudi. Petina žensk je navedla, da povzročitelji pijejo alkohol vsak dan, kar ne odstopa od podatkov o čezmernih pivcih v Sloveniji.

Psihično nasilje

Visok je odstotek psihičnega nasilja, saj je o njem v zadnjih 12. mesecih poročala polovica vseh anketirank (49,9 %). Najpogostejše je zmerjanje, obtoževanje, ljubosumnost, žalitve in poniževanje. Zelo težkih oblik psihičnega nasilja je 11,8 %. Večina svoje zdravje opisuje bolje od povprečnega. Četrtnina žensk ima srednješolsko izobrazbo, ostala izobrazba je enakovredno razdeljena nad in pod njo. Štiri petine povzročiteljev psihičnega nasilja je moških, petina žensk.

Ekonomsko/premoženjsko nasilje

7 % anketirank je navedlo različne oblike premoženjske škode. Med njimi je 1,2 % navedlo neplačevanje preživnine, 0,7 % pa preprečevanje ali prepoved zaposlitve.

Omejevanje osebne svobode, gibanja stikov

6,1 % vseh anketirank je doživelo omejevanje gibanja, stikov in osebne svobode. Zaskrbljujoče je, da morajo ženske pustiti službo ali plačano delo in ,da jim ni dovoljeno zapuščati stanovanja. Najpogosteje so to anketiranke med 50 in 69 leti. Srednješolska izobrazba izstopa.

Odločanje o prekinitvi nasilnega odnosa in vloga javnih služb

Ženske se še vedno redko odločajo, da bi o nasilju spregovorile in o tem koga obvestile. Manj kot polovica je o tem obvestila javne službe ali obiskala nevladne organizacije. Najpogosteje pokličejo policijo ali center za socialno delo (CSD). Zaradi nasilja zelo malo žensk odide k zdravniku ali v bolnico, tiste, ki gredo, pa velikokrat ne povedo, kaj je vzrok bolezni ali poškodbe. V svoji osebni mreži o nasilja anketiranke največkrat povedo prijateljem ali prijateljicam, potem sledi mama. Najpogosteje so pozitivni odzivi v smislu podpore žrtvi. Je pa zaskrbljujoč visok odstotek slabih, negativnih odzivov, saj manj kot desetini niso verjeli, več kot petini so pripisovali krivdo za nasilje, ker so provocirale in dobile tisto, kar so iskale. Za precejšen delež žensk je bilo stopnjevanje nasilja razlog za prekinitvev razmerja. Pomemben sprožilec za odhod pa predstavlja tudi možnost dolgotrajnejšega umika in trajnejše rešitve stanovanjskega problema. Pri ženskah, ki so preživele nasilje, močno prevladujejo posledice na duševno zdravje, ki jim sledijo škoda na telesnem zdravju, socialni in ekonomski problemi.

Ključne ugotovitve – nasilje skupaj

Vsaka druga ženska (56,6 %) je od dopolnjenega 15. leta starosti doživela eno od oblik nasilja. Najpogosteje so doživljale psihično nasilje (49,3 %), potem fizično (23 %), premoženjsko (14,1 %), omejevanje gibanja (13,9 %) in spolno nasilje (6,5 %). Vsaka druga

ženska je doživela nasilje tudi v zadnjih 12. mesecih, največkrat psihično nasilje. Manj pa je fizičnega nasilja (5,9 %), spolnega (1,5 %), premoženjskega (7 %) in omejevanja svobode (6,1 %). Če bi psihično nasilje izključili in upoštevali le slednje 4 vrste nasilja, bi ga v zadnjem letu doživela vsaka 5 ženska. 4 % žensk doživlja nasilje v več intimnih zvezah s strani večjega števila oseb. Največkrat se nasilje zgodi v primarni družini. V partnerstvu se najpogosteje začne pojavljati 2. in 5. letom skupnega življenja. Pri kar četrtini žensk, ki so doživele nasilje, pa se je začelo že zelo zgodaj v prvem letu partnerstva, pri nekaterih že v prvem mesecu poznanstva. Podatki kažejo, da se nasilje lahko začne kadarkoli v življenju, od zgodnjega otroštva, do pozne starosti. Pri nekaterih ženskah traja celo življenje. 5,5 % žensk je nasilje doživljalo tudi v nosečnosti. 4,7 % žensk je poročalo, da je bil povzročitelj nasilen tudi do otrok in sicer najpogosteje psihično, potem fizično in spolno.

Ženske, ki doživljajo nasilje, so manj zdrave od žensk v splošni populaciji. 44,6 % žrtev nasilja je svoje zdravje označilo kot slabo in zelo slabo, v primerjavi s 6,9 % iz splošne populacije. Večkrat doživljajo stres, tesnobo, prebavne motnje, izgubo teka, želodčne težave, glavobol, imajo stalno bolečino v predelu telesa, čutijo utrujenost, vrtoglavico, tresenje rok, motnje spanja, slabo koncentracijo, nespečnost, strah, depresivnost in pogosteje in resneje mislijo na samomor. Povzročitelji nasilja so v 90,8 % moški. Večinoma so boljše izobraženi, saj jih je največ končalo srednjo šolo, skoraj v enakem odstotku pa se razvrstijo v nižjo ali višjo izobrazbo od srednje. Nasilni postajajo že zgodaj, saj je najmlajši star 14 let in so nasilni tudi v pozni starosti, saj ima najstarejši 84 let. Največkrat so zaposleni za polni delovni čas, redkeje za nedoločen čas. Zaposlenih je tako 16,9 %, brezposelnih pa 1,4 %.

Od tistih, ki so verni je 90,3 % katoličanov, ostali so pravoslavne in muslimanske vere. Vendar je manj takih, ki vero zares tudi prakticirajo, se torej udeležujejo verskih obredov. Takšnih je 15,7 %. Med povzročitelji nasilja ne prevladujejo tuji ali pripadniki nekatoliških ver. Petina jih redno uživa alkohol, ostali redkeje, 16,7 % nikoli. Podatki so podobni splošnim podatkom o uživanju alkohola na Slovenskem. Med storilci torej ni več alkoholikov, kot jih je v običajni populaciji moških. Podobno je z drogami, saj 80,8 % moških nikoli ne uživa droge, le 3,8 % jih uživa vsak dan (Leskošek in drugi 2010).

7 ZAKLJUČEK

V Sloveniji obstaja visoka stopnja tolerance nad ženskami v družini, saj smo Zakon o preprečevanju nasilja v družini dobili šele leta 2008. Le ta pa predstavlja šele začetek in osnovo pri sprejemanju tega problema kot družbeno-kulturnega in ne zgolj problema posameznice ali posameznika. Nasilje nad ženskami je v veliki meri povzročeno s strani (bivšega) partnerja, kar je vzrok splošne kulturne klime, ki tolerira tovrstne posege v temeljne človekove pravice, saj žensko jemlje kot podrejeno moškemu in ne njemu enakovredno. Velika večina vernih državljanov je katolikov, ki izražajo tudi veliko podporo tradicionalni delitvi spolnih vlog. V Slovenski katoliški vzgoji je močno prisotna podrejena vloga ženske moškemu in njena edinstvena pozitivna vloga kot ženske-matere. Slovenija je specifična kar se tiče visoke stopnje alkoholizma, ter visoke stopnje nasilja in zlorab nad ženskami v družini. Ta dva pojava se pojavljata sočasno, eden pa ne pogojuje drugega, kot je to stereotipno ovrednoteno.

Problem je neustrezna izobrazba in poznavanje strokovnjakov o specifični reševanju problema nasilja nad ženskami v družini, saj ne obstaja mreža institucij, ki bi učinkovito in uspešno medsebojno sodelovala. Do sedaj so na tem področju s preventivo, pomočjo in izobraževanjem delovale predvsem NVO in so problem nasilja nad ženskami v družini pripeljale do točke, da se je začelo javno govoriti o njem. Veliko so pripomogle in pomagale pri postavitvi in uveljavitvi temeljne zakonodaje na tem področju. V zadnjih nekaj letih smo dobili Zakon o preprečevanju nasilja v družini in Resolucijo o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014, ki predstavljata ključne cilje in program vloge državnih institucij, ki se ukvarjajo s problematiko nasilja v družini, medinstitucionalno sodelovanje vladnih in nevladnih organizacij. O nasilju nad ženskami v družini so bile narejene redke raziskave, ki pa so pokazale, da je to zelo pogost in pereč problem, kjer so v veliki večini žrtve ženske in povzročitelji moški. Dejstvo je, da bo potrebno še veliko narediti na splošni kulturni mentaliteti, ki takšne nezdrave vzorce v veliki meri sprejema in tolerira.

8 LITERATURA

- 1 Aničić, Klavdija. 2007. *Na poti iz nasilja: prakse dela proti nasilju nad ženskami*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- 2 Černič Istenič, Majda in Duška Kneževič. 2003. »Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco«. Analiza strokovnih, znanstvenih in statističnih podatkov o nasilju nad ženskami v družini za Slovenijo v obdobju od 1998 do 2003. Ljubljana: Inštitut za medicinske vede, Znanstvenoraziskovalni center SAZU.
- 3 *Društvo SOS telefon*. Dostopno prek: <http://www.drustvo-sos.si> (2. september 2011)
- 4 *Društvo za nenasilno komunikacijo (DNK)*. Dostopno prek: <http://www.drustvo-dnk.si> (2. september 2011).
- 5 *Društvo za zaščito ustave in žrtev cerkve*. Dostopno prek: <http://www.zrtve-cerkve.org> (2. september 2011).
- 6 *Društvo ženska svetovalnica*. Dostopno prek: <http://www.drustvo-zenska-svetovalnica.si> (2. september 2011).
- 7 D.W., van der Ent, D. Th. Evers in K.K. Mduur. 2001. *Nasilje nad ženskami – odgovornost policije*. Ljubljana: Ženska svetovalnica.
- 8 Eriksen, Thomas Hylland. 2009. *Majhni kraji, velike teme*. Maribor: Aristej.
- 9 Filipčič, Katja. 2002. *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex.
- 10 Gotnar, M. in Špela Veselič. 2004. *Nasilje v družini – nasilje nad ženskami*. Nacionalna študija. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- 11 Jogan, Maca. 1990. *Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.
- 12 --- 2006. Enakost med spoloma in moškosrediščna tradicija v slovenski družbi. *Socialno Delo* 45 (3-5):197-205.
- 13 Svet Evrope. 2006. *Kampanje Sveta Evrope: Ustavimo nasilje nad ženskami*. Dostopno prek: http://www.svetevrope.si/sl/dejavnosti/kampanje_sveta_evrope/ustavimo_nasilje_nad_zenskami/ (4. september 2011).
- 14 Kanduč, Zoran. 2001. Vzroki, razlogi in okoliščine družinskega nasilja: viktimološki pogledi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 52 (2): 109-121.
- 15 Kozmik, Vera in Mojca Dobnikar. 1999. *Dosje: nasilje nad ženskami*. Ljubljana: Urad vlade za žensko politiko Društvo SOS telefon, Feministično informacijsko kulturno središče, Društvo za nenasilno komunikacijo.

- 16 Leskošek, Vesna, Mojca Urek in Darja Zaviršek. 2010. *Poročilo o nacionalni raziskavi o nasilju v zasebni sferi in partnerskih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- 17 Medarić, Zorana. 2011. Domestic violence against women in Slovenia: A public problem? *Revija za socialnu politiku* 18 (1): 25-45.
- 18 Milivojević, Zoran. 2008. *Emocije: razumevanje čustev v psihoterapiji*. Novi Sad: Psihopolis institut.
- 19 Oakley, Ann. 2000. *Gospodinja*. Ljubljana: Založba.
- 20 *Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno izobraževalne zavode*. Ur. l. RS 104/2009. Dostopno prek: <http://www.uradnilist.si/1/objava.jsp?urlid=2009104&stevilka=4667> (2. september 2011)
- 21 *Pravilnik o pravilih in prestopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti*. Ur. l. RS 38/2011. Dostopno prek: <http://www.uradnilist.si/1/objava.jsp?urlid=201138&stevilka=1876> (2. september 2011).
- 22 *Pravilnik o sodelovanju organov ter delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini*. Ur. l. RS 31/2009. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=91824> (2. september 2011).
- 23 *Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini*. Ur. l. RS 25/2010. Dostopno prek: <http://www.uradnilist.si/1/objava.jsp?urlid=201025&stevilka=1100> (2. september 2011).
- 24 *Predlog zakona o preprečevanju nasilja v družini*. 2007. Dostopno prek: http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/z_preprecec_nasilja_vlada_sep07.pdf (2. september 2011).
- 25 Repič, Tanja. 2008. *Nemi kriki spolne zlorabe in novo upanje*. Celje: Društvo Mohorjeva družba: Celjska Mohorjeva družba.
- 26 Državni zbor Republike Slovenije. 2009. *Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014*. (ReNPPND0914). Ur. l. RS 41/2009. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200941&stevilka=1987> (2. september 2011).
- 27 Državni zbor Republike Slovenije. 2006. *Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006-2010*. (ReNPSV06-10). Ur. l. RS 39/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200639&stevilka=1683> (2. september 2011).

- 28 Roy, Maria. 1977. *Battered women. A psychosociological study of domestic violence.* New York: Litton Educational Publishing, Inc.
- 29 Sedmak, Mateja, Ana Kralj, Zorana Medarić in Blaž Simčič. 2006. *Nasilje v družinah v Sloveniji: rezultati raziskave.* Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.
- 30 Sedmak, Mateja in Ana Kralj. 2006. Nevarna zasebnost – nasilje v družinah v Sloveniji. *Družboslovne razprave XXIII* (63): 93-110.
- 31 Škrila, Darja. 2005. Alkohol, agresija in nasilje. *Zdravstveni vestnik* (74): 535-7.
- 32 Švab, Alenka. 2001. *Družina: od modernosti k postmodernosti.* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- 33 Ule, Mirjana. 1993. *Psihologija vsakdanjega življenja.* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- 34 *Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND).* Ur. l. RS 16/2008. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200816&stevilka=487> (2. september 2011)
- 35 Zaviršek, Darja. 1997. Diskurzi o nasilju in pomoč. *Socialno delo* 36 (5/6): 329-345.